

Ruimte creëren – Ruimte benutten

Stichting Delta en Onderwijs Anders

Inleiding

De scholen van Stichting Delta zijn volop in beweging. Uit de stichtingsbrede dialoog die we in 2012 met elkaar voerden over onze strategische ambities kwam één onderwerp sterk naar voren: de bestaande ordeningsprincipes van het onderwijs zijn een sta-in-de-weg om onze kinderen onderwijs te bieden dat echt uitgaat van onderwijsbehoeften.

We constateerden dat het traditionele jaarklassensysteem een keurslijf is dat niet de ruimte biedt voor wat kinderen van deze tijd nodig hebben. Het kan en moet anders. Flexibeler, effectiever, slimmer, doelmatiger en gepersonaliseerd.

Vernieuwing van het onderwijs en ontwikkeling van de schoolorganisatie worden in onderlinge samenwerking aangepakt. Zo werken verschillende scholen met vormen van functiedifferentiatie. Hierdoor kan ook beter tegemoet worden gekomen aan kwaliteiten en talenten van het personeel.

Die herinrichting van het primair proces ('Onderwijs Anders') is binnen onze scholen - nu we enkele jaren verder zijn op onze 'reis' - steeds meer zichtbaar en merkbaar aan het worden. Niet vanuit een centrale blauwdruk, maar vanuit eigen ideeën, visies en keuzes.

In deze publicatie vertellen scholen over de concrete stappen die zijn en worden gezet rond Onderwijs Anders. KPC Groep biedt hierbij ondersteuning die uitgaat van de specifieke vraag en context van de school.

Graag delen we deze verhalen met u. Eerlijk gezegd ook met gepaste trots. Onderwijs Anders wordt - zo zien we dagelijks op onze scholen - steeds meer een vanzelfsprekendheid in ons onderwijs en de manier waarop teams, kinderen en ouders samen werken.

Robert Hilhorst, bestuurder Stichting Delta

Mauritiusschool

Vertrouwen in collega's en vertrouwen in kinderen

De Mauritiusschool in Rheden ziet dat een andere inrichting van het onderwijs zijn vruchten afwerpt. Manon Nienhuis, leerkracht groep 8 en lid van het veranderteam 'Onderwijs Anders': "We zijn een relatief kleine school en de werkdruk was hoog. Door meer samen te werken kun je veel meer bereiken als team. Onze kinderen

krijgen nu van verschillende leerkrachten les. We zien dat ze hier aan gewend zijn. We hebben veel kleine stapjes gezet. Juist die benadering zorgt ervoor dat er vertrouwen ontstaat."

Directeur Esther Tobé: "Het anders inrichten van ons onderwijs brengt ons absoluut verder. Als we achterom kijken zien we dat er al veel is veranderd. Een voorbeeld? De verlengde instructie schoot er soms bij in. Door ons onderwijs anders te organiseren en formatie anders in te zetten creëren we ruimte om meer uit de verlengde instructie te halen voor bepaalde vakken. En dat werkt. We zien dat terug in de harde resultaten."

Belangrijke doelen van de Mauritiusschool zijn vergroten van de zelfstandigheid van de kinderen, leren meer leerkrachtonafhankelijk maken en verhogen van de leerresultaten. Acties in het afgelopen schooljaar waren onder meer een andere indeling van de lessen, de invoering van Snappet en de omvorming van gangen tot

leerpleinen die de kinderen uitdagen tot (samen) werken en zelfstandig leren aan de hand van dag- en weektaken.

Een belangrijke factor bij dit alles is dat leerkrachten als team opereren en hoe zich dat vertaalt in het concrete dagelijkse handelen. Op studiedagen is hier veel over doorgesproken. Manon: "Wat doen we bijvoorbeeld als kinderen niet aan het werk zijn op het leerplein? Welke consequenties hangen hier aan vast? Als team hebben we hier duidelijke afspraken over gemaakt zodat kinderen weten waar ze aan toe zijn." Van de Inspectie kreeg de school recent een positieve

terugkoppeling. De Mauritiusschool kreeg veel waardering voor het schoolklimaat en de cyclische aanpak van vernieuwingen.

Het anders inrichten van het onderwijs blijkt zowel voor leerlingen als leerkrachten te zorgen voor structuur en overzicht. Manon: "Het loopt zo soepel dat je soms denkt: hebben we ons daar zo druk over gemaakt. We laten kinderen los op het leerplein en zien dat ze de verantwoordelijkheid om meer zelfstandig te werken aan kunnen. Er wordt hard gewerkt!"

Esther: "Vertrouwen in je collega's en vertrouwen in de kinderen; daar gaat het om. Waar we naar toe willen is minder onderwijzen en meer leren. Zodat kinderen die vaardigheden ontwikkelen die hen in de toekomst van pas zullen gaan komen."

De Watermolen

De centrale vraag is: hoe kun je kinderen beter bedienen?

De Watermolen ligt in noordwest-Groenlo, aan de rand van een woonwijk net buiten het centrum. Voor directeur Cilia Stortelder is het anders organiseren van onderwijs synoniem aan een kwaliteitsslag. "De essentie is hoe zorg je voor beter onderwijs en hoe kun je kinderen beter bedienen? Dan ontkom je niet aan de flexibilisering van de inzet van je leerkrachten. Vroeger hadden we één leerkracht per groep. We groeien er naar toe de inzet van personeel te richten op wat kinderen nodig hebben. Dus echt uitgaan van kinderen. Dat betekent dat je als organisatie als een 'trekharmonica' met grote en kleine settings gaat werken waarin kinderen leren. Daarom vind je steeds meer flexibele werkplekken in onze school."

Aan de basis van de vernieuwingen ligt de visie op leren van de Watermolen. Vanuit deze visie is het team aan de slag gegaan. 'Vervolgens gewoon doen en leren van

ervaringen.' Dat is de filosofie die de Watermolen volgt bij het vernieuwen en herinrichten van het primair proces. Cilia: "We hebben gekozen voor de geleidelijkheid. Geen revolutie maar evolutie. En we hebben gemerkt dat kinderen veel aankunnen en niet gauw beren op de weg zien. En heeft een kind behoefte aan een vaste plek, nou dan krijgt die dat ook. Door te werken met weektaken leren kinderen aan te geven wat ze eventueel niet hebben gesnapt en waarom. Zo worden ze steeds meer betrokken bij hun eigen leerproces. Daarbij faseren we in leeftijd en wat kinderen aankunnen."

De ervaringen tonen aan, zo vertelt Cilia, dat als je leerkrachten flexibeler kunt inzetten en hun kwaliteiten benut je veel meer kunt waarmaken. "Je moet het samen doen: met leerkrachten, met leerlingen én uiteraard in alle openheid met ouders." De grootste uitdaging voor het team? Over die vraag hoeft Cilia niet lang na te denken. "Loslaten en erop durven vertrouwen dat kinderen hun zelfverantwoordelijkheid aan kunnen. Onze leerkrachten moeten de kinderen wel onder hun ogen hebben maar niet onder voortdurende begeleiding."

Cilia vertelt dat "nog veel in ontwikkeling is". Zo zijn aardrijkskunde en geschiedenis en techniek nu nog

aparte vakken. Ambitie is om de zaakvakken met ondersteuning van ict op moderne manier aan te gaan bieden. Vakdoorbroken en waar mogelijk ook leeftijdsdoorbroken. "Ook dit vanuit het doel om de zelfbetrokkenheid van leerlingen bij hun eigen leren zo maximaal mogelijk te maken."

Pieter de Jongschool

locatie Pythagorasstraat

Kinderen zijn zelfstandiger dan we zelf dachten

Afgelopen schooljaar experimenteerde de Pieter de Jongschool (locatie Pythagorasstraat) met thematisch werken bij wereldoriëntatie. Directeur Angela van Oostwaard: "We willen een zo rijk en uitdagend moge-

lijke leeromgeving creëren voor onze leerlingen en hierin ict-hulpmiddelen integreren. Dat is een zoektocht die we drie jaar geleden zijn gestart. De belangrijkste stap die we afgelopen jaar hebben gezet? Durven experimenteren en zelf lessen en activiteiten ontwikkelen."

Waar het de school, die ca. 240 leerlingen telt, om gaat is dat kinderen meer vanuit eigen leervragen thema's als 'water', 'feest', 'groei en leven' en 'tijd en ruimte' ontdekken. "We werken bij wereldoriëntatie met de aanpak van 'kernconcepten'. Deze zijn een leidraad voor werkvormen, de inrichting van de leeromgeving en leerbronnen."

De effecten van de nieuwe opzet van wereldoriëntatie stemmen tot tevredenheid. Maar ook zijn er een aantal stevige punten van aandacht die we moeten gaan oppakken, vertelt Angela. "Natuurlijk brengt dat loslaten onzekerheid mee bij sommige leerlingen en ook bij de leerkrachten. Zij moeten leren meer ondersteunend te zijn."

Het team heeft ervoor gekozen op basis van de resultaten definitief met kernconcepten door te gaan. Er is dan ook het nodige bereikt. Zo is door de andere opzet van wereldoriëntatie de motivatie en werkhouding van kinderen verbeterd en is er een prettige werksfeer. Wat de kinderen leren, blijkt beter. Er is meer samenhang en diepgang in het leren door de mix van inzichten, feiten en vaardigheden. Bovendien werken kinderen vaker groepsdoorbrekend en leren ze van en met elkaar.

Angela: "Het is als team belangrijk in zo'n ontwikkelproces successen te vieren maar ook 'pijnpunten' te benoemen en om te buigen. Het anders inrichten van wereldoriëntatie vergt het nodige van leerkrachten. Je moet zelf lessen maken. Dat kost veel tijd. Er staat tegenover dat het plezier en de betrokkenheid van de kinderen bij wereldoriëntatie veel groter is en het aanbod veel rijker."

Vanaf dit schooljaar gaat het team werken met een tweejarige themaplanning en de benadering met kernconcepten verder verankeren. Angela: "Het werken met kernconcepten staat nog in de kinderschoenen. Er zijn nog vele stapjes te zetten. Mijn stip op de horizon is dat we ook het onderwijs in de kernvakken in de ochtenden in een nieuwe structuur gaan zetten. Zodat de kinderen van groep 1 tot en met 8 meer zelfsturend en

onderzoekend leren en werken vanuit eigen leerdoelen."

De Jozefschool

Je merkt dat kinderen effectief onderwijs krijgen

De Jozefschool ligt in Elden, het vroegere dorp, nu geheel omsloten door nieuwe stadswijken van Arnhem. De 190 kinderen zijn verdeeld over 7 groepen, waaronder twee heterogene kleutergroepen. Directeur Marjolein Berg: "We vernieuwen niet om het vernieuwen maar om het verbeteren. Vanuit dat doel willen we hier in de toekomst stappen gaan zetten om het onderwijs anders te organiseren."

Een belangrijke reden om met nieuwe ogen te kijken naar hoe het leren is georganiseerd is de komst van passend onderwijs, vertelt Marjolein. "Als je kinderen beter wilt bedienen dan kom je er niet meer met klassikaal onderwijs. De koppeling van werken met combinatiegroepen en passend onderwijs is heel lastig. Als je een jaargroep hebt en je hebt 3 niveaus, dan moet je op 6 verschillende niveaus lesgeven in de combinatiegroep."

Daarom zet de Jozefschool de kwaliteiten en talenten van leerkrachten zo effectief mogelijk in. In principe worden alle lessen op 3 niveaus aangeboden: basisniveau, korte instructie en verlengde instructie. Vergeleken met de vroegere situatie geven leerkrachten veel meer aan groepjes kinderen les dan aan groepen. Kinderen zijn steeds meer in staat taakgericht op meerdere plekken in het gebouw te werken. Regelmatig vinden groepsdoorbrekende activiteiten plaats die kinderen uitdagen tot verantwoordelijkheid en zelfstandigheid.

Marjolein: “Als je hier de school zou binnenkomen, zie je niet zo snel wat voor organisatie erachter zit. Leerkrachten maken complete overzichten per kind, welke doelen ze moeten behalen en wat hiervoor nodig is. Vroeger deed je dat voor je klas en was het boek leidend. Nu wordt niet gekeken of de les klaar is maar of de doelen zijn behaald.”

Een van de doelen van dit schooljaar is dat teamleden nog beter kunnen differentiëren in het ochtendprogramma, o.a. door de inzet van snappet. De bedoeling is dat teamleden voor minimaal één vak met snappet gaan werken. Het voornemen is verder om dit schooljaar een rekenhoek te realiseren. De Jozefschool is een Academische Basisschool. Studenten gaan onderzoek doen naar welke rekenopdrachten door kinderen verricht kunnen worden. Zodat kinderen meer handelend bezig zijn met rekenen. Ook wil de Jozefschool dit schooljaar kinderen meer mogelijkheden bieden om aan de basisvakken te werken (o.m. snappet, werkblad, reken//taakspel).

Marjolein: “Je merkt aan veel dingen dat de kinderen hier effectief onderwijs krijgen. Kinderen die het nodig hebben, krijgen op een andere manier uitleg waardoor ze het nu wel snappen. Kinderen die snel aan de slag kunnen, hoeven niet te wachten. Maar zwakke kinderen

kunnen zich hier nog steeds optrekken aan sterkere kinderen. Uit onderzoek van de data van ons leerlingvolgsysteem blijkt dat zwakke kinderen goed zijn vooruit gegaan in het afgelopen jaar.”

St.-Paulusschool

Andere opzet rekenonderwijs zorgt voor betere resultaten

De St.-Paulusschool ligt in het oostelijk deel van het centrum van Arnhem. De school telt ca. 180 leerlingen.

Directeur Herman Reijmers: "We zagen dat op onze school de kinderen heel leerkrachtafhankelijk waren. Hoe breng je kinderen tot meer zelfstandigheid? Hoe haal je nog meer uit wat er in kinderen zit? Dat vraagt om een andere visie op leren en een andere benadering die kinderen echt aanzet tot leren en hun aanspreekt op hun motivatie."

De benadering van onderwijs anders organiseren moet uiteraard wel rekening houden met de specifieke context en de prioriteiten van de school. Intern begeleider Monique Goosens: "We hebben ingestoken op rekenen. De resultaten van onze leerlingen waren zwak. Voor ons was de uitdaging om de resultaten te verbeteren door een aanpak waarin we ook recht deden

aan de zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid van onze leerlingen."

Afgelopen schooljaar is het team er in geslaagd in korte tijd de rekenresultaten sterk te verbeteren. Herman: "De start hebben we gemaakt door als team te brain-

stormen over ons rekenonderwijs. Wat vinden wij goed onderwijs en wat hebben onze leerlingen nodig in de huidige tijd? Al snel was duidelijk dat om recht te doen aan onze leerlingen - bijna 80% van onze leerlingen is allochtoon - een praktische en talige aanpak nodig is: het handelend rekenen en het samen ontdekken en onderzoeken moeten veel aandacht krijgen. Een rijke leeromgeving is heel belangrijk. Per bouw zijn we gaan kijken naar de leerdoelen en de cruciale leermomenten. We hebben geprobeerd deze leerinhouden zo concreet mogelijk aan onze leerlingen aan te bieden. Door het aanbieden van spelvormen en realiseren van rekenhoeken die uitdagen tot onderzoekend leren hebben we een uitdagende leeromgeving kunnen realiseren."

De activiteiten binnen het team worden gecoördineerd door een stuurgroep samengesteld uit vertegenwoordigers van elke bouw. Adviseurs van KPC Groep (Marijke Bertu en Hans Boudestein) begeleiden deze ontwikkeling door kritische vragen te stellen en te ondersteunen bij het zoeken naar praktische oplossingen. Marijke geeft adviezen bij de andere aanpak ("daagt dit de leerlingen uit?"). Terwijl Hans vooral de opbrengsten bewaakt ("hebben we alle leerlingen nog goed in beeld?"). De resultaten zijn nu voldoende en teamleden zijn enthousiast over de nieuwe benadering. "Dit is waarom ik dit beroep gekozen heb."

Monique: "Heel mooi in het proces dat we zijn ingegaan is dat het eigenaarschap niet bij het MT ligt maar bij de teamleden. Er is een gedeelde ambitie om stapje voor stapje het onderwijs anders te gaan inrichten: groepsdoorbrekend en nog meer uitdagend voor onze kinderen."

De Regenboog en IKC De Schakel

Cruciale factor is een lerende organisatie

“Het leerstofjaarklassensysteem en de leeftijd van een kind zijn niet langer leidend in hoe wij ons onderwijs willen organiseren. De ontwikkeling van ieder kind staat in onze scholen centraal. Door ons onderwijs anders te organiseren willen we nog beter aansluiten bij wat het kind nodig heeft. We merkten dat het differentiëren werd bemoeilijkt door het jaarklassensysteem.”

Aan het woord is Linette Klein Holkenborg-Gebbinck, directeur van De Regenboog en van IKC De Schakel. Beide Delta-scholen zijn gelegen in Eibergen en werken nauw samen. Schoolontwikkeling en teamscholing op beide scholen lopen vrijwel parallel. Maar elke school heeft tegelijkertijd de ruimte om vanuit haar specifieke context eigen keuzes te maken bij de implementatie van 'Onderwijs Anders': inhoudelijk en procesmatig.

Stip op horizon

Een gemeenschappelijke stuurgroep (directeur, ib-ers en bouwcoördinatoren, opleider in de school en externe adviseur van KPC Groep) ondersteunt sinds augustus 2013 de vernieuwingsprocessen op beide scholen. Analyseren, plannen, evalueren, bijsturen vormen een continu proces. Stapsgewijs zijn IKC De Schakel en De Regenboog bezig het primair proces anders te organiseren en het onderwijs te differentiëren naar onderwijsbehoeften en naar de talenten van leerlingen. De stip op de horizon? Vanaf 2019 één IKC in een nieuw gebouw in Eibergen Simmelink.

Beide scholen zijn hard op weg naar 'de stip' om nog meer dan nu onderwijs op maat realiseren. Onderwijs dat past bij de ontwikkeling van ieder kind. In het gesprek geeft Linette verschillende concrete voorbeelden van veranderingen die de afgelopen tijd zijn doorgevoerd. Zo werken de scholen in plaats van met een traditioneel rapport met een portfolio. De '10 minuten-gesprekken' hebben plaats gemaakt voor ouder-kind gesprekken. Niet langer wordt gepraat óver het kind maar mét het kind. Aan de ouder-kind gesprekken die drie keer per jaar plaatsvinden gaan persoonlijke kindgesprekken vooraf met iedere leerling.

Linette: "Kinderen komen hier om te leren; het gaat om hun toekomst. Het kind is zoveel mogelijk eigenaar van zijn of haar leren. We willen kinderen bewust maken van die attitude. We maken hiervoor gebruik vanaf dit schooljaar van de CED leerlijnen *Leren Leren en Sociaal Gedrag*."

Kinderen hebben hun eigen interesses en leren ook op hun eigen manier. Linette: "We willen daarop aansluiten en oog hebben voor verschillen. Sinds het schooljaar 2013-2014 zijn we in de bouw gaan werken met een w.o. methode met meervoudige intelligentie:

VierKeerWijzer. Kinderen worden hiermee gestimuleerd zelf vanuit hun eigen interesses en leerstijl op ontdekking en onderzoek uit te gaan rond verschillende

thema's. We voeren over hun leerervaringen in de middag reflectiegesprekken."

Lerende organisatie

Cruciale factor om onderwijs anders te organiseren, vertelt Linette, is een lerende organisatie waarin professionals samen onderzoeken, ontdekken en ontwikkelen. "Dat betekent met en van elkaar leren; samen organiseren; instructies verdelen; spreken over gedrag van kinderen. Kortom samen verantwoordelijk zijn voor de kinderen."

Linette: "We zijn op weg naar een professionele leergemeenschap. In dit proces van ontwikkelen en veranderen heb ik vooral een ondersteunende rol. Onder meer door te zorgen dat alle betrokkenen participeren. Teamleden zijn mede-eigenaar van de veranderingen. Veranderen is natuurlijk nooit een lineair proces van A naar B. Je moet oog hebben voor weerstanden door deze als leidinggevende te benoemen en bespreekbaar te maken. Communicatie en echte dialoog zijn belangrijke voorwaarden om te komen tot echte verbinding. Met teamleden maar ook in de relatie met ouders. Ouders moeten weten waar kinderen recht op hebben, waar wij verantwoordelijkheid voor zijn en wat ouders kunnen doen om hun kind te laten groeien. Die wederzijdse verwachtingen moeten helder zijn."

Fredericusschool

Onderwijs anders organiseren door functiedifferentiatie

De Fredericusschool bevindt zich in het centrum van Velp en telt ca. 270 leerlingen. Directeur Hans van 't Rot: "We zijn een succesvolle school die goede resultaten boekt en waar kinderen met veel plezier leren. Maar tegelijkertijd willen we niet stil blijven staan."

Onder begeleiding van KPC Groep hield het team haar visie op leren en de manier waarop leerstof werd aangeboden kritisch tegen het licht tijdens verschillende studiedagen en werden ambities benoemd. Uit de reflectie kwam naar voren dat de school kinderen nog beter wil toerusten voor de toekomst met het leren van 21e eeuwse vaardigheden. Een andere ambitie die het team expliciet benoemde was het nog beter aansluiten op onderwijsbehoeften door differentiëren binnen het leerstofaanbod. Hans: "Daarbij kijken we breed naar de onderwijsbehoeften van het kind: cognitief, maar ook sociaal-emotioneel en creatief."

Werken in units

Om het onderwijs nog beter af te stemmen op wat het kind nodig heeft, koos de school voor functiedifferentiatie. Dit betekent dat op de Fredericusschool niet elke groep op traditionele wijze les krijgt van een leerkracht. Waar mogelijk en wenselijk wordt in units gewerkt.

Twee groepen zijn hierin geclusterd en leerkrachten werken met elkaar samen.

In grote groepen worden naast de leerkracht een *leerkrachtondersteuner* of een *onderwijsassistent* ingezet. Na de instructie van de leerkracht vindt verwerking plaats in twee kleinere groepen met begeleiding van de onderwijsassistent in aparte werkruimtes.

Bijzondere onderwijsbehoeften

Hans: "Door het onderwijs anders te organiseren kunnen we kinderen die aandacht geven die ze nodig hebben en 'finetunen' op specifieke onderwijsbehoeften." Die aanpak werkt en kinderen gedijen hier goed bij, vertelt Hans. "We ervaren dat door ons onderwijs anders in te richten we als reguliere school echt passender onderwijs kunnen realiseren. Ook voor kinderen met bijzondere onderwijsbehoeften die moeite hebben met leren of juist meer uitdaging nodig hebben. Ook hoogbegaafde kinderen hebben recht op een echt passend onderwijspakket. We experimenteren voor deze kinderen met een passend onderwijsaanbod in een 'plusgroep'."

Goede werkhouding

Maatwerk bieden; kinderen en leerkrachten aanspreken op hun talenten; schoolontwikkeling als doorlopend

proces. Dat zijn thema's die als rode draden lopen door het gesprek. Hans: "Leidraad van onze school is *'kinderen bij de hand pakken als het nodig is en loslaten waar het kan'*. We zetten hier sterk in op het vergroten van de autonomie en zelfstandigheid van kinderen. Ze moeten niet leren omdat ze dat voor ons moeten doen, maar vanuit eigen intrinsieke motivatie. Die attitude vind je heel sterk terug bij de kinderen op onze school. Er is hier een goede werkhouding en veel rust."

De Laarhorst

De kunst is de stip op de horizon te blijven zien

De Laarhorst ligt in Arnhem in de wijk Laar-Oost. IB-er Franny van Elk: "We zijn hier eigenlijk op twee fronten bezig: met het anders organiseren van onderwijs maar ook met het doelgericht werken aan onze opbrengsten. We hebben gezien dat we ons meer moeten richten op de gemiddelde leerling. Die kan nog veel groei doormaken."

De school, die ca. 165 leerlingen telt, wil mede door een andere benadering van het onderwijs, ouders een echte keuze bieden. Directeur Marcèl Löwenthal: "We hebben in dialoog met het team drie jaar geleden nagedacht over welke organisatievorm het beste bij onze school past en hoe we de beschikbare formatie het beste kunnen inzetten. De vernieuwingen worden hierdoor gedragen. Ook was er een gevoel van urgentie. We kregen de groepen niet meer goed bemenst. We hebben de vraag open op tafel gelegd en samen ge-

zocht naar de beste oplossing die bij onze school past. Dat kan alleen als iedereen in het team verantwoordelijkheid krijgt, neemt en voelt. Die cultuur is hier sterk gegroeid."

Die nieuwe manier van werken betekent dat in de ochtend in relatief kleine groepen de basisvaardigheden centraal staan. Een deel van de formatie is overgeheveld naar de ochtenduren voor instructie. In de middag vindt de 'verwerking' plaats van de nieuwe kennis en wordt groepsoverstijgend gewerkt. Leerkrachten vervullen dan een meer coachende rol.

De leerkrachten dragen op de Laarhorst zorg voor elkaars kinderen. De kinderen voelen dat alle leerkrachten er voor hen zijn en ervaren meer rust en structuur in de school. Ook ouders valt op dat er meer rust is in de school, vertelt Marcèl.

De ambitie is om de wereldoriëntatie nog uitdagender te maken. Een zoektocht is gaande naar nieuwe benaderingen. Het anders organiseren van het onderwijs vraagt om koersvastheid, zegt Marcèl. "Onderwijsmensen zijn doeners en het risico is dat de waan van de dag regeert. Het anders inrichten van je onderwijs is een doorlopend proces van analyse, aanpakken, evalueren en bijstellen. Het is de kunst om de stip op de horizon te blijven zien van wat we met ons onderwijs willen bereiken. Niet alleen voor de cognitieve vakken, maar ook voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. Een kind is meer dan de optelsom van zijn opbrengsten."

Betrokken adviseurs KPC Groep

Marijke Bertu

- Integrale schoolontwikkeling
 - Herinrichten van primair proces 'onderwijs anders'
 - Kindcentra
 - Van visie tot gebouw
 - Het Jonge Kind
- m.bertu@kpcgroep.nl

Hans Boudestein

- Data-analyse
 - Opbrengstgericht werken
 - Schoolontwikkeling
- h.boudestein@kpcgroep.nl

Marjan van der Maas

- Opbrengstgericht werken
 - Integrale kindcentra
 - Doorlopende leerlijn 0-13
 - Schoolontwikkeling
- m.vandermaas@kpcgroep.nl

Margje van Muiswinkel

- Onderwijs anders organiseren
 - Werken met kernconcepten
 - Van zelfstandig (ver)werken tot zelfsturend leren
- m.vanmuiswinkel@kpcgroep.nl

Colofon

Ruimte creëren – Ruimte benutten

Stichting Delta en Onderwijs Anders

© 2016 Delta, KPC Groep

Deze publicatie is een co-productie van stichting Delta en KPC Groep

Concept en tekst:	Arie van Erp (KPC Groep)
Fotografie:	Eigen beeldmateriaal van betrokken Delta-scholen.
Lay-out:	Fransen en Van Iersel

www.deltascholen.org
www.kpcgroep.nl

